

Prof. dr hab. Kamil Kuskowski
Wydział Sztuki Mediów
Akademia Sztuki w Szczecinie

**Recenzja w postępowaniu o nadanie tytułu doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki,
dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki wszczętym za pośrednictwem
Rady Doskonałości Naukowej przez Radę Dyscypliny Artystycznej Akademii Sztuk
Pięknych im. E. Gepperta we Wrocławiu na wniosek dr Jaroslava Vargi.**

W związku z powierzeniem mojej osobie funkcji recenzenta w w/w przewodzie o nadanie stopnia doktora habilitowanego, działając w oparciu o art. 219 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 z późniejszymi zmianami przedkładam ocenę dorobku oraz osiągnięć artystycznych kandydata do stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie Sztuki w dyscyplinie Sztuki Plastyczne i Konserwacja Dzieł Sztuki.

Podstawowe dane o kandydacie

Dr Jaroslav Varga ur. jest absolwentem studiów magisterskich na Uniwersytecie w Preszowie, Wydział Nauk Humanistycznych i Przyrodniczych, na którym uzyskał w 2005 r. stopień magistra nauk humanistycznych oraz studiów magisterskich w Akademii Sztuk Pięknych w Bratysławie, Wydział Intermediów i Multimediów, na którym uzyskał w 2010 r. stopień magistra sztuki.

W 2010 r. rozpoczął studia doktoranckie w Akademii Sztuk Pięknych w Bratysławie. W 2014 roku uzyskał stopień doktora sztuki w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne nadany uchwałą Rady Wydziału Intermediów i Multimediów Akademii Sztuk Pięknych w Bratysławie. (rozprawa doktorska: Mapping of the Expanded Roles of Artist, promotor: prof. Ilona Németh, Recenzent: dr Edit András).

W latach 2007 - 2010 Jaroslav Varga pracował w Prywatnej Średniej Szkole Artystycznej Twórczości Animowanej w Bratysławie.

W latach 2007 – 2019 był kuratorem w Galerii HIT w Bratysławie.

W latach 2015 – 2017 był kuratorem w Galeria Meetfactory w Pradze.

W latach 01.09.2018 - 30.12.2018: prowadził pracownię na Wydziale Intermediów i Multimediów Akademia Sztuk Pięknych w Bratysławie.

Od 2021 – obecnie nauczyciel akademicki na Wydziale Architektury i Wzornictwa w Słowackim Uniwersytecie Technicznym w Bratysławie.

Dorobek artystyczny.

Jaroslav Varga należy do grupy najbardziej interesujących artystów swojego pokolenia w swoim kraju. Jest artystą o niezwykle bogatym dorobku oraz cieszy się rozpoznawalnością wykraczającą poza środowisko artystyczne Słowacji czy Republiki Czeskiej.

Od 2006 roku dr Varga zrealizował 26 wystaw indywidualnych z czego 18 po uzyskaniu stopnia doktora, wziął udział w ponad 100 wystawach zbiorowych z czego ponad 60 odbyła się po uzyskaniu stopnia doktora, z których większość można określić jako ważne problemowe prezentacje w znaczących instytucjach prezentujących sztukę współczesną na całym świecie.

Działalność artystyczna Vargi realizowana jest w różnych mediach najczęściej w odniesieniu do specyfiki miejsca (site-specific) i specyfikę czasu, (time-specific). W mojej opinii to artysta konceptualny, w swojej działalności bada kontekstualność procesów twórczych, skupionych na badaniu relacji czaso-przestrzennych w odniesieniu do badanych przez niego kontekstów związanych przede wszystkim z historią, teraźniejszością i przyszłością.

Jak sam zresztą podkreśla:

W moim rozumieniu dzieło sztuki to brakująca substancja, której wyimaginowane kontury są aktualizowane w procesie tworzenia z widzami– miejsce, kafelki albo słup z plasteliny są katalizatorami tego procesu.

Na szczególną uwagę zasługują projekty wystaw, w których artysta bada znaczenia słowa pisanego w odniesieniu do ikonosfery, w której obszarze się porusza m.in. *Untitled I* (2008), *Untitled II* (2009), *Untitled III* (2010) czy *Library* (8.6.2011-8.7.2011), którą zaprezentował po raz

pierwszy w Galerii NTK w Pradze, a także takie w których odnosi się do kwestii tożsamości historycznej jak: *We don't know that we know*, Galeria Huntkastner w Pradze (2019) oraz *FuJaRa*, Galeria GAMPA w Pardubicach (2021)

Brał udział w 18 programach rezydencyjnych na całym świecie.

Za swoją działalność otrzymał też liczne nagrody i wyróżnienia m.in.

2015 - *Nagroda Artystyczna w kategorii Młody Artysta poniżej 35 roku życia, Tatrabanka Foundation, Słowacja*

2012 - *Słowacki laureat nagrody Henkel Award, Słowacja*

Ponadto zrealizował kilkadziesiąt projektów kuratorskich w znaczących instytucjach zajmujących się sztuką najnowszą. Na koncie ma liczne wykłady w znaczących ośrodkach akademickich. Jest też autorem licznych tekstów i publikacji związanych z obszarem sztuk wizualnych

Ocena osiągnięcia wskazanego jako podstawa w niniejszym postępowaniu

Jaroslav Varga zgodnie z wymogiem ustawowym wskazał projekt artystyczny składający się z cyklu prac pt. *Somewhere I Found It But Can't Find It* (Gdzieś to znalazłem, ale nie mogę znaleźć))

był prezentowany:

w Martinie w przestrzeni publicznej (2014),

w Kunsthalle w Bratysławie (2016)

w Galerii At Home w Šamorínie (2018-2019),

w Galerii Turczańskiej w Martinie (2021).

Pierwsza część tego projektu zrealizowana została w 2014 w przestrzeni publicznej miasta Martina. W XIX wieku Martina była ważnym ośrodkiem odrodzenia narodowego Słowaków. Działanie Vargi polega na fizycznej ingerencji w fasady budynków, tworzy na nich ślady po nie istniejących tablicach pamiątkowych. W tych śladach dosłownie upamiętnia „niepamięć”. Działanie Vargi poprzedzone zostało rozmowami z mieszkańcami dotyczącymi przeszłości. W pewnym uogólnieniu Varga w ten sposób stworzył grunt pod swoją realizację, budząc w mieszkańcach poczucie, że coś się zdarzyło. Stworzone ślady są niezwykle

sugestywne, potęga imitacji działa tworzy się przestrzeń do uruchomienia wyobraźni, a ta z kolei uruchamia procesy dopowiadania tworząc „miejskie legendy”. Ślad po czymś czego nie było jest w tym przypadku jak biała niezapisana karta (tabula rasa).

W 2016 w Kunsthalle w Bratysławie artysta prezentuje serię dużych rysunków wykonanych w technice frotażu będących w domyśle próbą przeniesienia śladów fragmentów budynków z Martiny na których w 2014 dokonał wspomnianych powyżej ingerencji. Interesująca w tej części cyklu jest podwójna nadbudowa Varga tworzy bowiem ślady – śladów. Warto zwrócić uwagę na formę prezentacji Varga na kilku czarnych wysokich prostopadłościanach umieszcza wykonane frotáže w ten sposób udaje się mu uzyskać efekt wycięcia w celu stworzenia architektury wystawy. Napisałem w „domyśle” gdyż o tej części projektu w autoreferacie artysta nie wspomina poza umieszczeniem dwóch fotografii dokumentujących sposób ich prezentacji.

Druga część projektu została zrealizowana w 2018 w budynku dawnej synagogi, w której obecnie mieści się Galeria At Home w Šamorínie. Ta część projektu ma charakter partycypacyjny polegający na zaangażowaniu w tworzenie pracy widzów. Varga w skali jeden do jeden tworzy fotograficzną kopię sufitu synagogi nadając jej formę puzzli czy terakotowych kafli podłogowych. Zadaniem odbiorców jest ułożenie wzoru sufitu na podłodze. Symbolicznie tworzy się w ten sposób przestrzeń odwrócona podłoga staje się sufitem, a sufit ... To proste z pozoru działanie nabiera szczególnego znaczenia w kontekście samego miejsca będącego miejscem o charakterze religijnym. Jaroslav Varga konsekwentnie uruchamia w odbiorcy procesy pamięciowe włączając go do własnej gry opartej na znajdowaniu odniesień.

W ostatniej części artysta wraca do Martiny, a pretekstem do zrealizowania tej części projektu stała się informacja o znalezisku w ogrodzie domu rodzinnego w Martinie, gdzie odkryto dwie emaliowane kolumny z nieistniejącej synagogi, zburzonej w 1974 r. Obecnie artefakty znajdują się w zbiorach Słowackiego Muzeum Narodowego w Bratysławie. Prezentacja tej części projektu odbyła się w Galerii Turczańskiej w Martinie (2021). Na podstawie przeprowadzonych badań i współpracy z historykiem miasta, antropologiem kultury, socjologiem i psychologiem - Varga przygotował interaktywną pracę będącą filarem kolumny wykonanym z białej plasteliny w proporcjach i kształcie odpowiadającym znalezisku. Varga w umiejętny sposób implementuje widza w proces twórczy własnej działalności artystycznej. Stawia się w roli demiurga – prowokuje do kontynuowania aktu tworzenia. W ten

sposób wyzwala w odbiorcy poczucie bycia kimś więcej niż tylko biernym odbiorcą. To współdzielenie się powoduje, że sztuka staje się bardziej dostępna mniej stygmatyzująca.

W pewnym sensie Varga odwraca porządek rzeczy – muzealne ostrzeżenia nie dotyczą eksponatów w kontekście realizowania i prezentowania prac, których istota polega na interaktywności wskazuje na anachroniczność instytucjonalną w odniesieniu do tworzenia prac, których sens polega na ich dotykaniu. Czy jak w przypadku realizacji Vargi na czynnym współuczestniczeniu w procesie tworzenia dzieła. To stwarzanie ma proces ciągły wyznaczany jedynie interwałami czasowymi trwania wystawy.

Konkluzja

Z perspektywy recenzenta oceniającego pracę będącą podstawą przewodu habilitacyjnego, muszę zauważyć, że mamy do czynienia z artystą niezwykle świadomym kontekstu, któremu przyporządkowuje medium artystyczne. Chciałbym też podkreślić, że mamy do czynienia z niezwykle konsekwentną postawą artystyczną opartą na niezwyklej świadomości zachodzących procesów w obszarze sztuk wizualnych i bardzo dobre wycucie kontekstu zarówno społecznego jak i historycznego. Świadczy to o dużej dojrzałości i umiejętności wykorzystywania warsztatu artysty z uwzględnieniem szczególnej roli odbiorcy w obszarze funkcjonowania dzieła sztuki.

W moim przekonaniu ustawowe kryterium wniesienia znacznego wkładu w rozwój dyscypliny poprzez realizację oryginalnego osiągnięcia artystycznego został w pełni spełniony.

Jaroslav Varga jest artystą obecnym na scenie artystycznej od niemal dwóch dekad. Zależnie od kontekstu potrafi pracować z różnymi mediami. Jest też artysta o ugruntowanej pozycji z bogatym dorobkiem wystawienniczym, kuratorskim oraz wieloletnim doświadczonym pedagogiem. Przedstawiony do oceny dorobek nie budzi żadnych wątpliwości i utwierdza mnie w przekonaniu, że nurt sztuki konceptualno-kontekstualnej, którego reprezentatem jest dr Jaroslav Varga ma się bardzo dobrze, co stwarza nadzieję, że w czasach złudnego zachwyty nad możliwościami wykorzystania AI w obszarze sztuki – prawdziwa procesualna inteligencja oparta na mądrości jednak się obroni.

Mając na uwadze pozytywną ocenę dzieła wskazanego jako podstawa postępowania pozytywnie opiniuję przedstawiony dorobek i uznaję przedstawienie kandydatury dr Jaroslava Vargi do tytułu doktora habilitowanego za uzasadnione i spełniające warunki wskazanych w art. 219 ust. 1 Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z 2018 z późn. zm.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Krzysztof...' followed by a flourish.